

รายวิชาสังคมศึกษา

รหัสวิชา สด๖๑๐๑

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

เรื่อง วัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ครูผู้สอน ครูอาทิตย์ ศรีรุ่ง

ครูภากร อุปการแก้ว

วัฒนธรรมไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

จุดประสงค์

๑. นักเรียนอธิบาย
วัฒนธรรมไทยภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือได้

จุดประสงค์

๒. นักเรียนวิเคราะห์เอกลักษณ์
ลักษณะของวัฒนธรรมไทย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้

จุดประสงค์

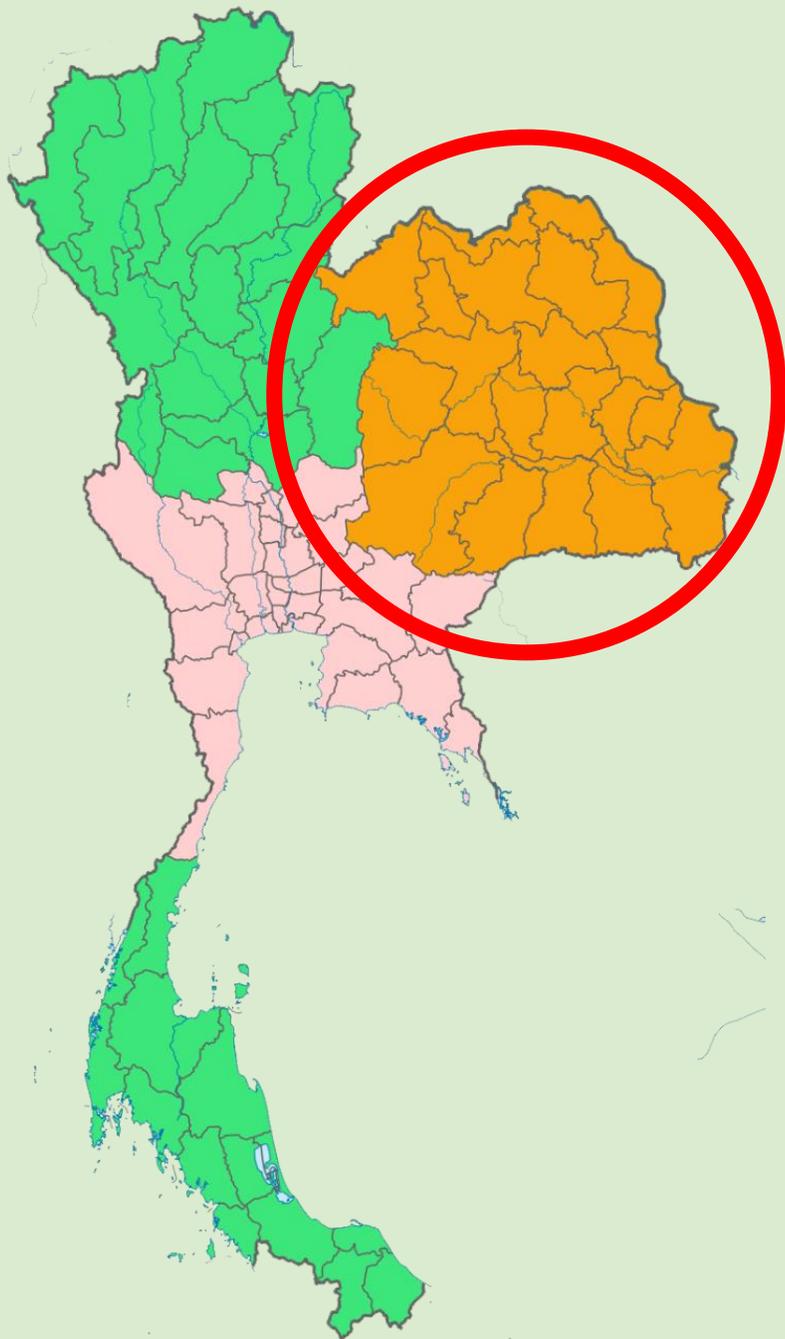
๓. นักเรียนเห็นความสำคัญของ
วัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ที่ควรอนุรักษ์ และสืบสานต่อไป

...

คำถามชวนคิด?

ให้นักเรียนเขียนชื่อจังหวัดที่อยู่ใน
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ให้ได้มาก
ที่สุด

ภาพแผนที่ประเทศไทย จาก<https://th.wikipedia.org/wiki>

<https://sites.google.com/site/chawanwitapinan/phaenthi-phakh-henux>

ภูมิประเทศภาคอีสาน

...

คำถามชวนคิด?

นักเรียนเคยเดินทางไป
เที่ยวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
หรือไม่

บ
ผาแต้ม
PHA TAEM

UBON-THAILAND

THE PREHISTORICAL PAINTING CLIFF

เอกลักษณ์ การแต่งกาย

การแต่งกาย (ชาย)

ผู้ชาย ส่วนใหญ่นิยมสวมเสื้อสีเข้ม ๆ
ที่เราเรียกว่า “ม่อฮ่อม”

สวมกางเกงสีเดียวกับเสื้อยาวจรดเข่า
นิยมใช้ผ้าคาดเอวด้วยผ้าขาวม้า

การแต่งกาย (หญิง)

ผู้หญิง การแต่งกายส่วนใหญ่
นิยมสวมใส่ผ้าซิ่น สวมเสื้อคอเปิด
ห่มผ้าสไบเฉียง สวมเครื่องประดับ
ตามข้อมือ และคอ

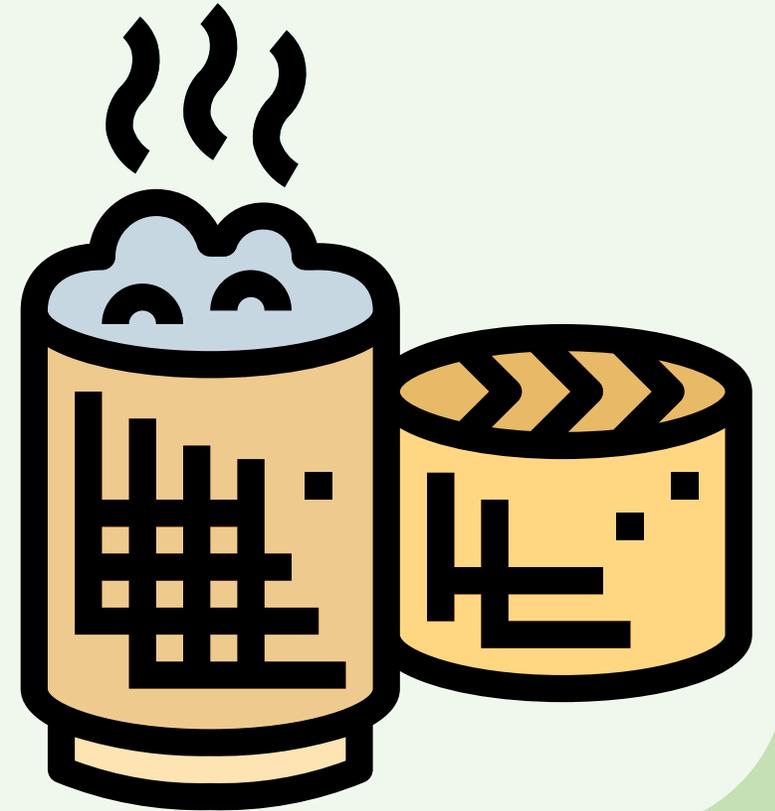

วัฒนธรรม
อาหารการกิน

อาหารการกิน

ชาวอีสานมีวิถีการดำเนินชีวิตที่ไม่ยุ่งยาก และมักจะรับประทานอาหารที่เรียบง่าย เพื่อการดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ ชาวอีสานจึงรู้จักแสวงหาสิ่งต่างๆ ที่สามารถรับประทานได้ในท้องถิ่น มาปรุงแต่งเป็นอาหารในชีวิตประจำวัน

นักเรียนเคยกินอาหารอีสานหรือไม่
ถ้าเคยกิน กินเมนูอะไรบ้าง

ปลาร้า

ปลาร้า คือ ปลาที่หมักด้วยเกลือ ใส่ข้าวคั่วหรือรำ ปลาร้า เป็นภูมิปัญญาทางอาหารที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุของคนอีสาน ปลาร้าในวัฒนธรรมอีสานเป็นทั้งอาหารหลักและเครื่องปรุงรสที่สำคัญที่สุด ในการประกอบอาหารชนิดต่างๆ

ลาบ

เป็นอาหารอีสาน ที่ปรุงโดยใช้เนื้อสัตว์เช่น เนื้อหมู เนื้อไก่ ที่สับละเอียด ซอยหรือหั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ปรุงรสด้วยน้ำปลา มะนาว และ รอย ข้าวคั่ว พริกป่น ใบสะระแหน่ ต้นหอมและหอมแดง กินคู่กับข้าวเหนียวและผักพื้นบ้าน

แกงเห็ด

เป็นอาหารอีสานที่อุดมไปด้วยเห็ดและผักหลากหลายชนิด ที่สำคัญคือมีการปรุงรสด้วยน้ำปลาร้าและน้ำใบย่านาง พริก ตะไคร้ หอมแดง รสชาติเค็ม เผ็ด กลมกล่อม

แจ่วบอง

แจ่วบอง คือน้ำพริกของภาคอีสานและมีปลาร้าเป็นส่วนผสมหลัก มาสับรวมกับเครื่องสมุนไพร เช่น พริกขี้หนู หอมแดง รสชาติเผ็ดเค็มนัว มักจิ้มกับข้าวเหนียวหรือคลุกข้าวสวยกินกับผักสด ๆ

ประเพณี และความเชื่อ

ประเพณีความเชื่อ

ฮีต คือ คำว่า จาริต ธรรมเนียม ประเพณีทั้ง ๑๒ เดือน

คอง หมายถึง แนวทาง หรือ ครรลอง แนวทางปฏิบัติ

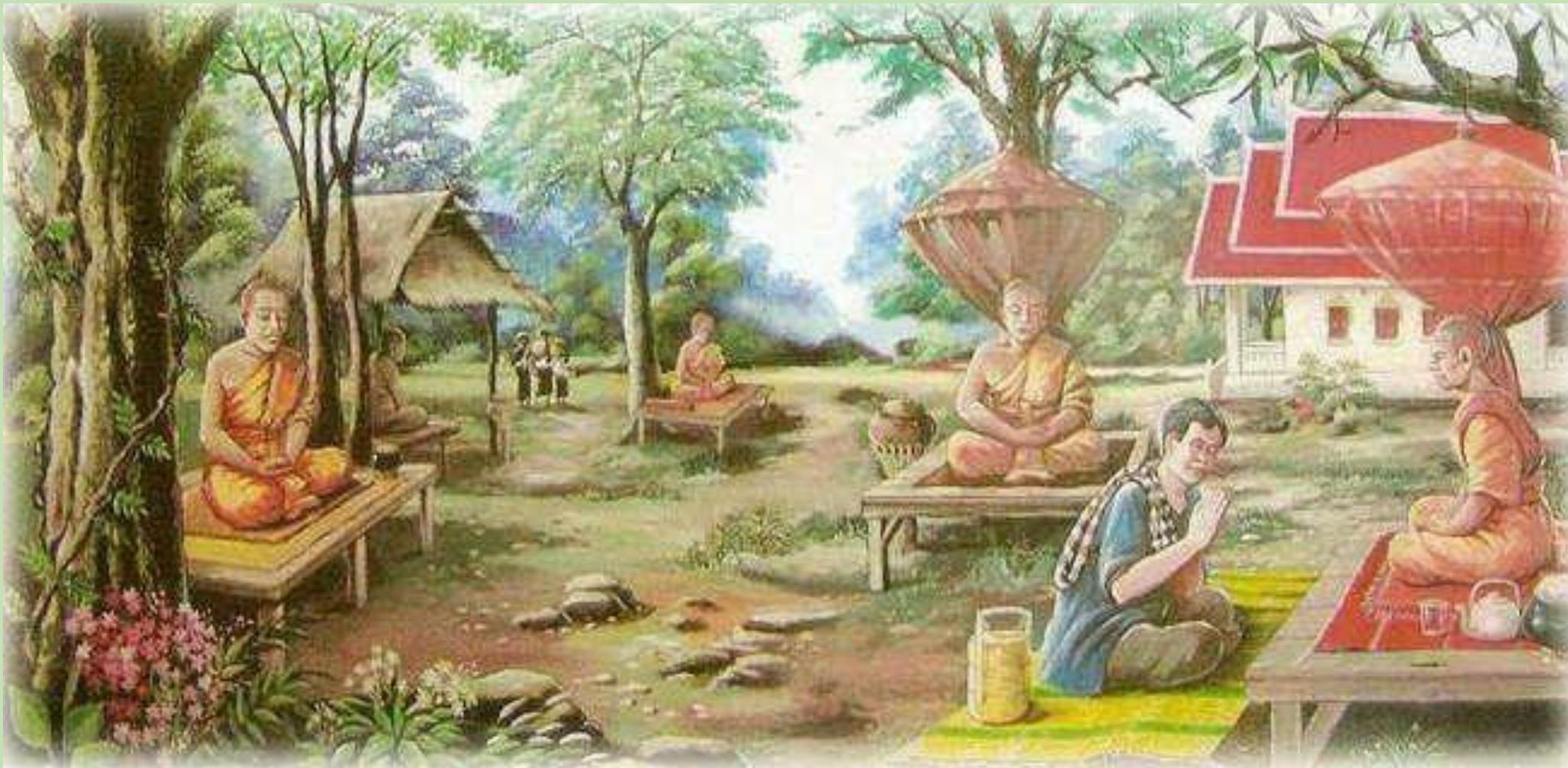
๑๔ ข้อ

๑.

บุญเข้ากรรม

เป็นเดือนที่พระสงฆ์เข้ากรรม คือพระสงฆ์ผู้กระทำผิดได้
สารภาพต่อหน้าคณะสงฆ์ เป็นการฝึกจิตสำนึกถึงความบกพร่อง
ของตน และมุ่งประพฤตินให้ถูกต้องตามพระธรรมวินัย
ทางด้านฆราวาสก็จะมีการทำบุญเลี้ยงผีต่างๆ

บุญเข้ากรรม

๒.

บุญคุณลาน

หลังการเก็บเกี่ยวผลผลิตการเกษตร จะมีการทำบุญ
คุณลาน คือนิมนต์พระมาสวดมนต์ที่ลานนวดข้าว และ
ถวายอาหาร ส่วนอาหารที่เหลือก็เลี้ยงญาติพี่น้องที่มาช่วย
ทำบุญ เป็นประเพณีฉลองหลังการเก็บเกี่ยว

บุญคุณลาน

๓.

บุญข้าวจี

ข้าวจี คือข้าวเหนียวที่ปั้นเป็นก้อนๆ แล้วเอาไม้เสียบย่างไฟ เมื่อข้าวสุกเกรียมแล้วก็เอาไขมาทา แล้วย่างซ้ำอีก กลายเป็นไขเคลือบข้าวเหนียว เสร็จแล้วถอดไม้ออกแล้วเอาน้ำอ้อยหรือน้ำตาลที่เป็นก้อนยัดใส่แทนกลายเป็นข้าวเหนียวยัดไส้ แล้วถวายพระ ฉ้นในตอนเช้า

บุญข้าวจี

๔.

บุญผะเหวด

มูลเหตุเนื่องมาจากพระคัมภีร์มาลัยหมื่นและมาลัยแสน ว่า ถ้าผู้ใดปรารถนาที่จะพบพระศรีอริยเมตไตรย ๑.จงอย่าฆ่าบิดามารดา สมณะ พราหมณ์ ๒.อย่ายุ่งให้พระสงฆ์แตกสามัคคีกัน ๓.ให้ฟังเทศนาเรื่อง พระมหาเวสสันดรชาดกให้จบสิ้นภายในวันเดียว

บุญพะเหวด

๕.

บุญสงน้ำ

หรือบุญเดือนห้า จะมีการสงน้ำ หรือรดน้ำ
พระพุทธรูป พระสงฆ์ ผู้หลักผู้ใหญ่ ด้วยน้ำอบน้ำหอม
เพื่อขอขมาและขอพร มีการทำบุญถวายทาน กำหนดเอา
วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนห้า และถือเป็นเดือนเริ่มต้นปีใหม่ไทย

บุญสงกรานต์

๖.

บุญบังไฟ

ช่วงเข้าสู่ฤดูฝนซึ่งเป็นฤดูทำนาของชาวอีสาน จะมีการจุดบังไฟเพื่อบูชาเทพยดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย หรือที่ชาวอีสานเรียกกันว่า พญาแถน ซึ่งมี
ความเชื่อว่า พญาแถนมีหน้าที่คอยดูแลให้ฝนตกถูกต้อง
ตามฤดูกาล และทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์

บุญบังไฟ

๗.

บุญชำระ

เกิดตามความเชื่อที่ว่าเมื่อถึงเดือนเจ็ดต้องทำบุญชำระจิตใจให้สะอาดและเพื่อปิดเป่ารังควาญสิ่งไม่เป็นมงคลออกจากหมู่บ้านในวันงานชาวบ้านจะพากันนำอาหารมาถวายแต่พระภิกษุสงฆ์และร่วมกัน ฟังเทศน์ฟังธรรม รวมทั้งมีการเช่นไหว้ศาลหลักบ้านเพื่อขอความคุ้มครองและช่วยขับไล่สิ่งไม่ดีไม่งามออกไปจากหมู่บ้าน

บุญช้ำฮะ

๘.

บุญเข้าพรรษา

เป็นประเพณีทางพุทธศาสนาคล้ายคลึงกับทางภาคกลางคือจะมีการทำบุญตักบาตร ถวายผ้าอาบน้ำฝน สบง จีวร และเทียนพรรษา หากแต่ในภาคอีสานจะจัดขบวนแห่เทียน อย่างยิ่งใหญ่ และมักมีการประกวดความสวยงามของเทียนจากแต่ละหมู่บ้าน ซึ่งตกแต่ง สลักเทียน เป็นลวดลาย เรื่องราวทางพุทธศาสนาอย่างสวยงาม เมื่อแห่เทียนมาถึง วัดชาวบ้านจะรับศีล รับพร ฟังธรรม ตอนค่ำจะเวียนเทียน รอบพระอุโบสถ

บุญเข้าพรรษา

๙.

บุญข้าวประดับดิน

เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศแก่ญาติผู้ล่วงลับ เพื่อบูชา
ผีบรรพบุรุษและผีไร้ญาติ โดยชาวบ้านจะทำการจัดอาหาร
ประกอบด้วยข้าว ของหวาน หมากพลู บุหรี่ ห่อด้วยใบตองวางไว้
ตามต้นไม้

บุญข้าวประดับดิน

๑๐. บุญข้าวสาก

เป็นประเพณีจัดขึ้นเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว หรือเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้กับสัตว์นรกหรือเปรต โดยจะทำสลาก มีคำอุทิศส่วนกุศลใส่กระดาษบันทึกชื่อผู้มีจิตศรัทธาบริจาค และความประสงค์ว่าจะบริจาคทานให้แก่ผู้ใด โดยบอกชื่อผู้ที่จะมารับส่วนกุศลด้วย

บุญข้าวสาก

๑๑. บุญออกพรรษา

เมื่อเทศกาลเข้าพรรษาได้ผ่านพ้นไปถึง ๓ เดือน ก็จะเป็นช่วงเวลาของ "วันออกพรรษา" ซึ่งถือเป็นการสิ้นสุดระยะเวลาจำพรรษา หรือออกจากที่อยู่ประจำที่วัดในช่วงฤดูฝนตลอด ๓ เดือนของพระภิกษุสงฆ์ โดยวันออกพรรษา ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ของทุกปี ซึ่งเรียกอีกอย่างว่า วันมหาปวารณา

บุญออกพรรษา

๑๒.

บุญกฐิน

เป็นเดือนส่งท้ายปีเก่าตามคติเดิม มีการทำบุญกฐิน ซึ่งเริ่มตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ จึงมักจะเรียกบุญกฐินว่า บุญเดือนสิบสอง สำหรับประชาชนที่อาศัยอยู่ตามริมฝั่งน้ำใหญ่ เช่น แม่น้ำโขง แม่น้ำมูล แม่น้ำชี จะมีการแข่งเรือ บางแห่งทำบุญดอกฝ้ายเพื่อใช้ทอเป็นผ้าห่มกันหนาว ถวายพระณรร

บุญกฐิน

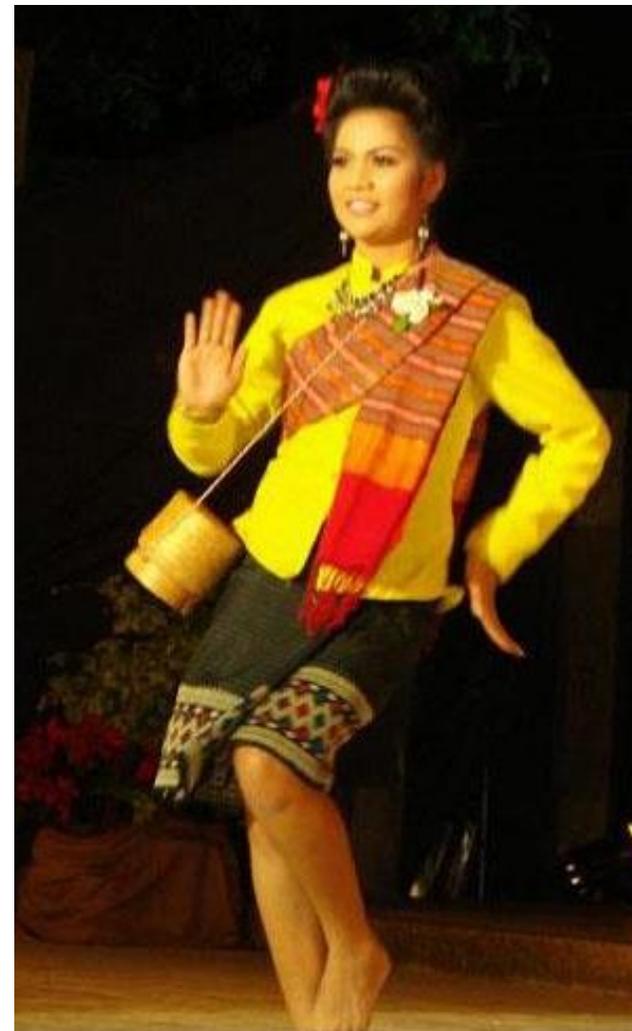
ภาพ บุญกฐิน จาก <https://www.isangate.com/new/tradition/332-katin-2.html>

การแสดง
การเล่นพื้นบ้าน

เซิ้งกระติบข้าว

เป็นการละเล่นพื้นเมืองของชาวภูไท นิยมเล่นกันในโอกาสรื่นเริงต่าง ๆ การแสดงจะ เริ่มต้นด้วยชาวภูไทฝ่ายชายนำเอาเครื่องดนตรี ร่วมกันบรรเลงเพลงที่มีทำนองและจังหวะรูกเร้า ต่อจากนั้นเหล่าสตรีชาวภูไท ซึ่งมีกระติบข้าว แขนงสะพายอยู่ข้างตัว ออกมาเต้นเซิ้ง ขณะเมื่อ สะพายกระติบข้าวเพื่อนำอาหารไปส่งให้แก่สามี

ภาพ เชื้อกระทิบข้าว จาก <https://www.facebook.com/photo?fbid=2373926862846658&set=pb.100006881019599.-2207520000>

ภาพ กระทิบข้าว จาก <https://www.lazada.co.th/products/3x4-sticky-rice-kratibs-3x4-i1356904994.html>

ฟ้อนภูไท

เป็นการละเล่นพื้นเมืองอย่างหนึ่งของชาวผู้ไท เดิมเป็นการรำรำเพื่อถวายพระธาตุเชิงชุมแต่ ต่อมาได้ใช้ในงานแสดงในงานสนุกสนาน รื่นเริงต่าง ๆ ด้วย แต่งตัวแบบพื้นเมืองเดิม เก๋้ามวยผม ใส่เล็บยาว ผูกแถบผ้าสีแดงบน มวยที่เกล้าไว้

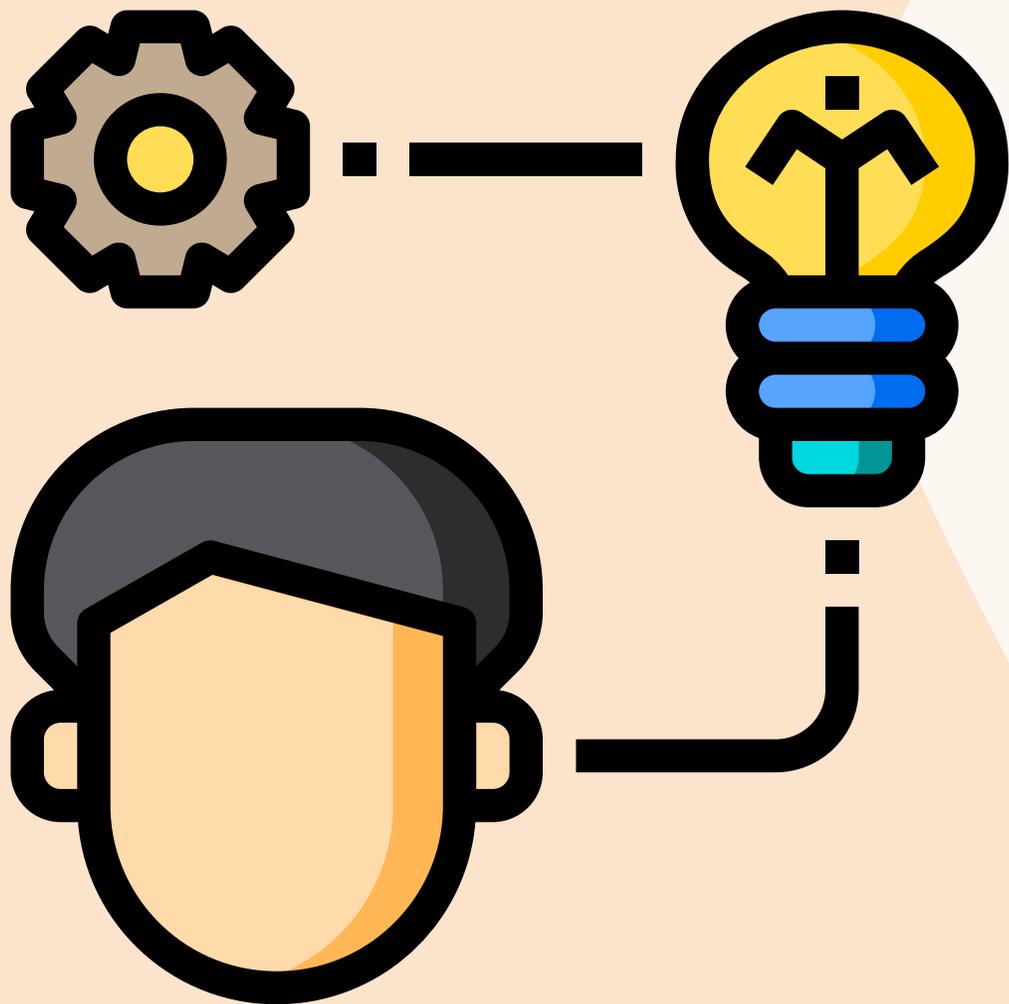
ภาพ ฟ้อนภูไท จาก <https://www.tatcontactcenter.com/th/>

นักเรียนจะช่วยกันอนุรักษ์ประเพณี
วัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
อย่างไร

ครูให้นักเรียนทำใบงานที่๕
เรื่อง วัฒนธรรมไทย
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำชี้แจงในการทำ
กิจกรรมนักเรียน

ครูให้นักเรียนทำใบงานที่ ๕
เรื่อง วัฒนธรรม
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

คำชี้แจงบทบาท
ครูปลายทาง

๑. ครูแจกใบงานที่ ๕ เรื่อง วัฒนธรรม
ไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและอ่าน
คำสั่งให้นักเรียนฟัง
๒. ครูให้นักเรียนลงมือทำใบงานได้
๓. ครูให้ความช่วยเหลือนักเรียนตาม
ความเหมาะสม

ใบงานที่ ๕ เรื่อง วัฒนธรรมไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ลักษณะวัฒนธรรม
๑. การแต่งกาย	
๒. อาหารการกิน	
๓. ประเพณีและความเชื่อ	
๔. การแสดงการละเล่นพื้นบ้าน	

สรุป

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสูง ทางตะวันออกเฉียงมีแม่น้ำโขงเป็นแนวกันอาณาเขต และพื้นที่เป็นอารยธรรมโบราณ ประชากรที่อาศัยอยู่ส่วนมากเป็นคนไทยเชื้อสายลาวและเชื้อสายเขมร มีคตินิยมผูกแน่นอยู่กับ ประเพณีโบราณมีการรักษา สืบเนื่องต่อกันมา จึงเป็นถิ่นแดนที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของวัฒนธรรมประเพณีที่ผสมผสานความเชื่อถือในเรื่องของการนับถือผีและคติทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน

บทเรียนครั้งต่อไป

วัฒนธรรมไทย

ภาคกลาง

สามารถดาวน์โหลดได้ที่ www.dltv.ac.th